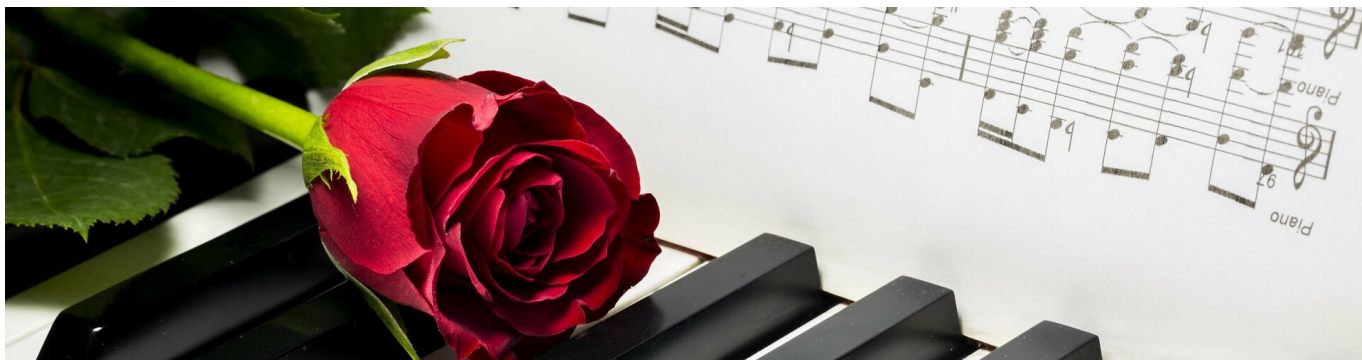
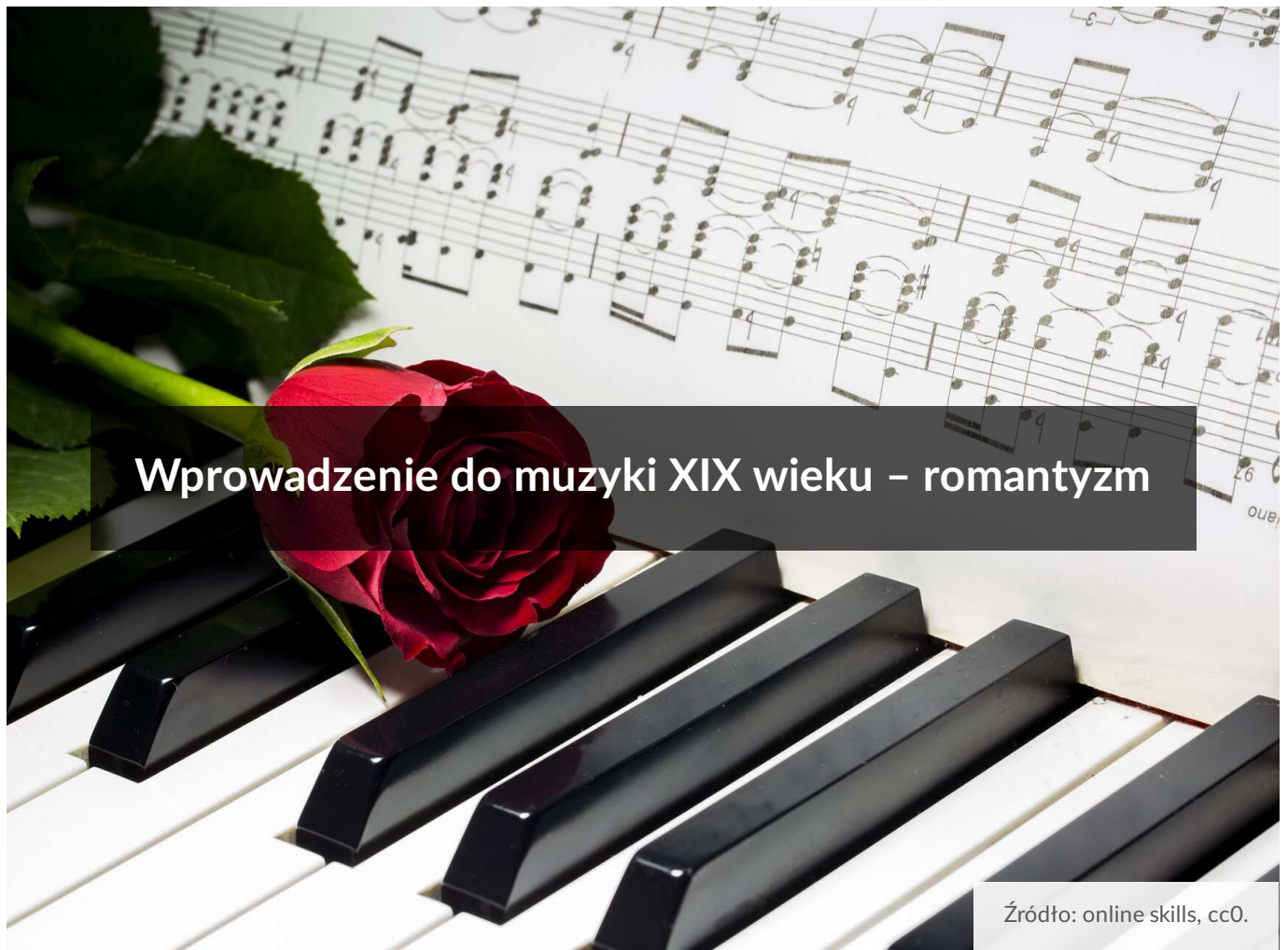

Wprowadzenie do muzyki XIX wieku – romantyzm

- [Wprowadzenie do muzyki XIX wieku – romantyzm](#)

Wprowadzenie do muzyki XIX wieku – romantyzm

Źródło: online skills, cc0.

Ważne daty

Periodyzacja historii muzyki

1900 p.n.e. - 476 n.e. – antyk

476-1450 – średniowiecze

1450-1600 – renesans

1600-1750 – barok

1750-1815 – klasycyzm

1815-1900 – romantyzm

od 1901 – muzyka XX wieku

od 2001 – muzyka XXI wieku

Periodyzacja romantyzmu muzycznego:

1801-1830 – kształtuje się krąg zainteresowań romantycznych

1830-1850 – właściwi romantycy

1850-1880 – generacja wielkich indywidualności

1880-1910 – generacja *Tristana*

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

Źródło: online skills, cc0.

I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.

7. Romantyzm. Uczeń:

1) charakteryzuje muzykę romantyczną w kontekście estetyki epoki:

a) rozumie związki muzyki Ludwiga van Beethovena z początkami romantyzmu,

c) wymienia charakterystyczne cechy romantyzmu (uczuciowość, elementy narodowe i ludowe, wirtuozeria (wirtuozi, np. Niccolò Paganini, Fryderyk Chopin, Ferenc Liszt, Henryk Wieniawski i in.),

d) dostrzega wątki narodowe w muzyce,

f) opisuje orkiestrę symfoniczną w romantyzmie (powiększenie składu, szczególnie u Hectora Berlioza i Gustava Mahlera, rola dyrygenta);

2) omawia cechy wybranych form muzycznych:

a) wielkie (sonata, symfonia, opera, dramat muzyczny, poemat symfoniczny, koncert),

b) małe (liryka instrumentalna: pieśń bez słów, scherzo, nokturn, preludium, etiuda, bagatela, impromptu, moment musical, rapsodia, fantazja, ballada i in.), pieśń, rondo klasyczne a rondo romantyczne;

3) wymienia i klasyfikuje instrumenty muzyczne charakterystyczne dla epoki romantyzmu: fortepian, pianino, gitara, harfa; instrumenty smyczkowe (skrzypce, altówka, wiolonczela, kontrabas), instrumenty dęte: róg (waltornia), obój, flet, klarnet, saksofon; wymienia kompozytorów romantyzmu i charakteryzuje ich twórczość: Franz Schubert, Hector Berlioz, Felix Mendelssohn-Bartholdy, Robert Schumann, Ferenc Liszt, Gioacchino Rossini, Giuseppe Verdi, Richard Wagner, Giacomo Puccini i późny romantyzm: Johann Brahms, Piotr Czajkowski, Gustav Mahler;

4) omawia szkoły narodowe: niemiecka (Carl Maria von Weber i Richard Wagner), czeska (Bedřich Smetana i Antonín Dvořák), polska (Stanisław Moniuszko, Fryderyk Chopin i Zygmunt Noskowski), rosyjska (Potężna Gromadka, a w niej przede wszystkim: Modest Musorgski, Aleksander Borodin i Nikołaj Rimski-Korsakow), hiszpańska (Isaac Albéniz, Enrique Granados), francuska (César Franck), angielska (Edward Elgar, Ralph Vaughan Williams), w Skandynawii: norweska (Edvard-Grieg) i fińska (Jan Sibelius).

II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Uczeń:

1. zna podstawowe terminy i pojęcia właściwe dla opisu i zrozumienia wybranych dzieł muzycznych;

3. zna konteksty kulturowe i naukowe powstawania muzyki.

III. Tworzenie wypowiedzi związanych z historią i kulturą muzyczną. Uczeń:

3. interpretuje i odczytuje w kontekście dokonań epoki wybrane dzieła muzyczne.

Nauczysz się

opisywać twórczość kompozytorską Ludwiga van Beethovena;

charakteryzować styl romantyczny w muzyce;

przedstawiać generacje kompozytorskie.

Ludvig van Beethoven - proromantyk

1

Urodził się klasykiem, zmarł jako romantyk... tak oto rozpoczął swoją charakterystykę twórczości Ludwiga van Beethovena Wojciech Bońkowski. Nie tylko lata życia tego kompozytora, ale przede wszystkim odwaga, z jaką zmieniał zastane kanony, pozwala traktować jego twórczość jako zwiastun romantyzmu.

2

Początkowo Beethoven był dość silnie osadzony w tradycji klasycyzmu wiedeńskiego, nawiązując do twórczości Josepha Haydna (u którego uczył się w Wiedniu) i Wolfganga Amadeusza Mozarta, jednakże od pierwszych jego dzieł obserwować można zwiastuny romantycznego przełomu, m.in.: udramatyzowanie przebiegu muzycznego, zmianę charakteru poszczególnych części, zmianę modelowej budowy cyklu sonatowego, przewartościowanie roli instrumentów w orkiestrze, wprowadzenie komentarzy czy znaczących tytułów.

3

Uprawiał wszystkie gatunki muzyczne funkcjonujące na przełomie XVIII i XIX wieku. Największą sławę przyniosły mu symfonie, koncerty solowe, kwartety smyczkowe i sonaty (szczególnie fortepianowe i skrzypcowe). Choć mniej znana jest jego twórczość wokально-instrumentalna (m.in. opera *Fidelio*), Beethoven stworzył pierwszy XIX-wieczny cykl pieśni (*Do dalekiej ukochanej*).

4

Ludwig van Beethoven jest pierwszym kompozytorem, który nie związał się kontraktem z żadnym dworem, nie musiał – tym samym – wywiązywać się z regulowanych umową obowiązków, nie nosił liberii – pozostał twórcą wolnym. Jeśli w odniesieniu do klasycyzmu mówi się o spójnym, uniwersalnym stylu muzycznym, jeśli w ramach muzyki klasycznej jednolite normy wypracowali klasycy wiedeńscy, to dopiero Beethoven jest twórcą przemawiającym indywidualnym, wyrazistym językiem muzycznym. Językiem protoromantycznym, który podjęli jego następcy.

Ludvig van Beethoven, online-skills, CC BY 3.0

Narodziny romantyzmu w muzyce

Pomnik Ludwiga van Beethovena, online-skills, CC BY 3.0

Pomnik Ludwiga van Beethovena, online-skills, CC BY 3.0

Pomnik Ludwiga van Beethovena, online-skills, CC BY 3.0

Popiersie Ludwiga van Beethovena, online-skills, CC BY 3.0

Rozpoczynając Wielką Rewolucję Francuską zdobycie BastylII (14 VII 1789 roku), symbolicznie kończąc XVIII wiek, doprowadziło do zmian społeczno-politycznych, m.in. aktywizując rolę oświeconego mieszczaństwa. Przyświecające rewolucjonistom hasła wolności, równości i braterstwa przyczyniły się do obalenia dotychczasowego ładu politycznego, religijnego i społecznego. Ideałami nowego porządku stały się: wolność, indywidualizm i subiektywizm, obecne także w XIX-wiecznej muzyce.

Próżno szukać konkretnej daty rozpoczynającej romantyzm w muzyce. Pierwiastki romantyczne widoczne były bowiem w utworach tworzonych przez klasyków wiedeńskich – w kategoriach romantycznych odczytuje się np. wejście ducha Komandora na kolację w [operze](#) *Don Giovanni* Wolfganga Amadeusza Mozarta, [orientalizm](#) obecny w Mozartowskich operach (*Uprowadzeniu z seraju*, *Czarodziejski flet*), jego *Symfonię g-moll* KV 550 nazywaną przez Ernsta Theodora Amadeusa Hoffmanna *szlochem spod koronkowej chusteczki*, czy owiane tajemnicą okoliczności zamówienia [Requiem](#). Także poświęcona pierwotnie Napoleonowi *III Symfonia* Beethovena, nosi na sobie piętno romantyzmu.

Spoglądając z kolei na kompozycje powstałe już w pierwszych dekadach XIX wieku, spośród najważniejszych wymienia się najczęściej:

- opublikowanie pieśni *Król olch* Franciszka Schuberta (1815),
- berlińską premierę opery *Wolny strzelec* Karola Marii von Webera (1821),
- cykl pieśni *Piękna młynarka* Franciszka Schuberta (1823),
- śmierć Beethovena (1827),
- śmierć Schuberta (1828),
- wykonanie pierwszej [symfonii programowej](#) – *Symfonii fantastycznej* Hektora Berlioza (1830).

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DNh9c8Au4>

Franciszek Schubert, „Król olch”, Nagranie z biblioteczki muzycznej AM

Utwór muzyczny: Franciszek Schubert, „Król olch”. Kompozycja posiada umiarkowane tempo. Cechuje się hymnicznym charakterem.

Równie trudnym zadaniem, jak wskazanie momentu granicznego między klasycyzmem, a romantyzmem jest próba zamknięcia tej epoki. Jednocześnie z największymi twórcami II połowy XIX wieku, działają bowiem kompozytorzy, którzy zmienili oblicze muzyki inicjując style i kierunki charakterystyczne dla kultury muzycznej XX wieku. Równolegle tworzą bowiem: Gustaw Mahler, Anton Bruckner, Ryszard Strauss, Giacomo Puccini i Claude Debussy, Bela Bartók, Arnold Schoenberg, Igor Strawiński...

Cechy muzyki romantyzmu

Obserwując proces przemian estetycznych i stylistycznych jakie miały miejsce w XIX stuleciu, wyróżnia się niekiedy romantyzm i neoromantyzm, romantyzm i postromantyzm, czy też wskazuje się kilka generacji kompozytorów kreujących różne odcienie romantyzmu. Choć w zależności od ośrodka czy indywidualnych upodobań, popularnością cieszyły się różne gatunki muzyczne, choć odpowiednio do sytuacji społeczno-politycznej utwory muzyczne poruszały treści pozamuzyczne związane

z budowaniem odrębności narodowej, można wyróżnić kilka cech, jakie można przypisać muzyce romantycznej:

- indywidualizm postaw artystycznych zakorzenionych w warsztacie klasycznym – romantycy, biorąc za wzór Beethovena, korzystali z wypracowanych przez klasyków wiedeńskich form i gatunków muzycznych, lecz wypełniali je indywidualną treścią, modyfikując niekiedy wzorzec formalny, przestawiając kolejność części, dodając pozamuzyczny program etc.,
- tematem romantycznego dzieła mogą być: osobliwe stany duszy, twórczy indywidualizm, marzenia, noc, samotność i zagubienie, natura, świat przyrody jako element nieprzyjazny człowiekowi,
- kult muzyki instrumentalnej niewikłanej w sferę języka, subiektywnej,
- zainteresowanie folklorem i charakterem narodowym (pojawienie się szkół i ośrodków narodowych),
- moda na orient,
- łączenie muzyki z kategoriami filozoficznymi, religijnymi, transcendentalnymi,
- dążenie do intymności wypowiedzi (pieśni, miniatury instrumentalne, muzykowanie kameralne),
- paradygmat korespondencji sztuk,
- zjawiska synestezyjne (łączenie muzyki ze sferą barw),
- idea totalnego dzieła sztuki (Wagner),
- początek świadomości historycznej w muzyce (powrót do muzyki wcześniejszych epok, odrodzenie muzyki religijnej).

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DNh9c8Au4>

Fryderyk Chopin, „Nokturn e-moll” op. 72 nr 1, Biblioteczka muzyczna-nagranie AM

Utwór muzyczny: Fryderyk Chopin, „Nokturn e-moll” op. 72 nr 1. Kompozycja posiada szybkie tempo. Cechuje się żywiołowym charakterem.

Generacje romantyków

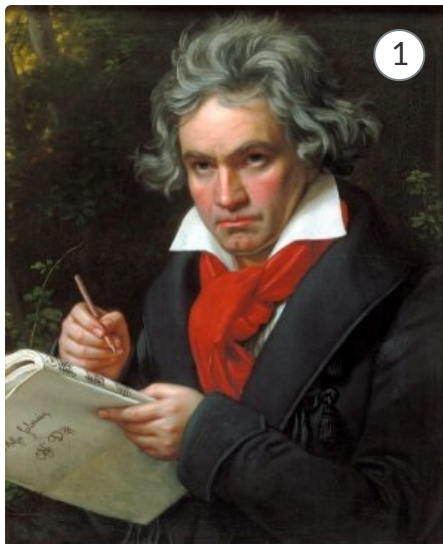
1

Choć całe XIX stulecie w kulturze muzycznej umownie nazywane jest romantyzmem, kolejni twórcy proponowali indywidualne odczytanie pierwiastków uznanych za romantyczne. Jedną z możliwości uporządkowania przemian zachodzących w tej epoce jest wyróżnienie czterech grup kompozytorów – generacji, które kolejno urozmaicały kalejdoskop zjawisk tworząc obraz epoki nazywanej niekiedy epoką kontrastów w muzyce. W romantyzmie współistniały bowiem obok siebie:

- * pieśń i opera,
- * miniatura instrumentalna i potężna symfonia,
- * to co własne, immanentne, narodowe i to co obce, egzotyczne,
- * muzyka absolutna i muzyka programowa,
- * wirtuozeria i intymna wypowiedź,
- * muzyka instrumentalna i twórczość wokально-instrumentalna...

Lionello Balestrieri, „Fryderyk Chopin przy fortepianie”, culture.pl, CC BY 3.0

I. Kształtuje się krąg zainteresowań romantycznych 1801-1830

1

Ludwig van Beethoven

2

Franciszek Schubert

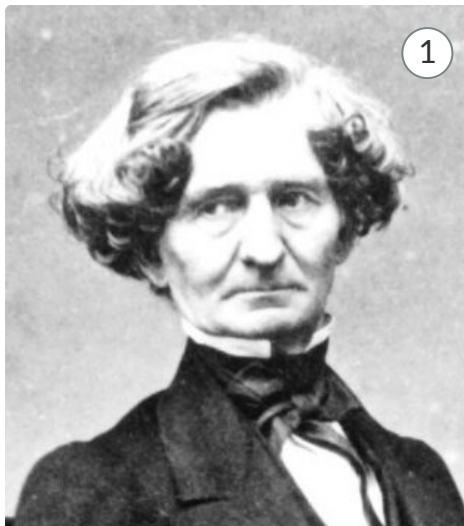
3

Karol Maria von Weber

Ludwig van Beethoven, Franciszek Schubert, Karol Maria von Weber, Wikipedia, domena publiczna

II. Właściwi romantycy

1830-1850

1

Hektor Berlioz

2

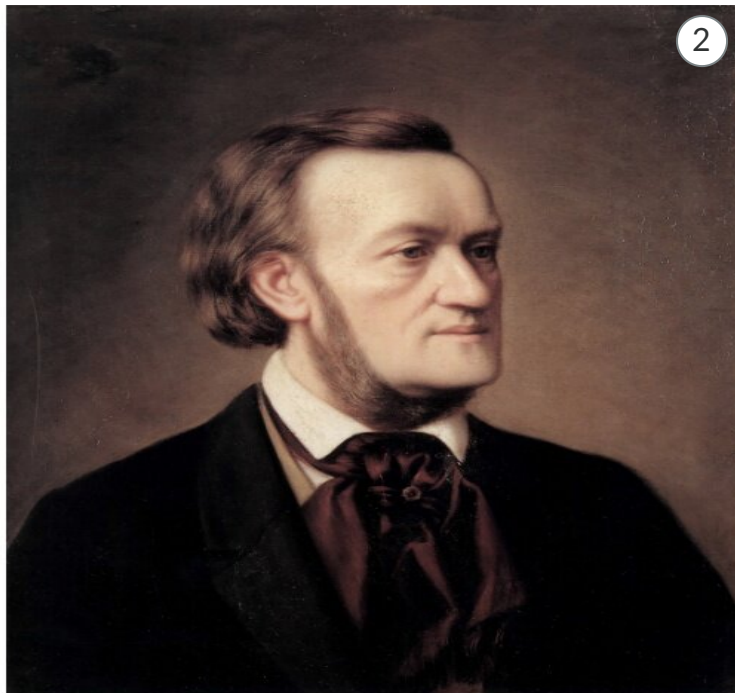
Fryderyk Chopin

3

Robert Schumann

Hektor Berlioz, Fryderyk Chopin, Robert Schumann, Wikipedia, domena publiczna

III. Generacja wielkich indywidualności
1850-1880

1

Franciszek Liszt

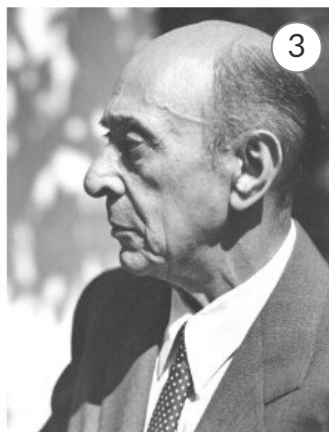
2

Ryszard Wagner

Franciszek Liszt, Ryszard Wagner, Wikipedia, domena publiczna

IV. Generacja *Tristana*

1880-1910

1

Gustaw Mahler

2

Ryszard Strauss

3

Arnold Schoenberg

4

Aleksander Skriabin

Gustaw Mahler, Ryszard Strauss, Arnold Schoenberg, Aleksander Skriabin, Wikipedia, domena publiczna

Zadania

Ćwiczenie 1

Wskaż nazwisko kompozytora, którego uznaje się za proromantyka.

☐ Ludwig van Beethoven

☐ Giuseppe Verdi

☐ Vincenzo Bellini

☐ Fryderyk Chopin

☐ Ernst Theodor Amadeus Hoffmann

☐ Ryszard Wagner

Ćwiczenie 2

Wskaż przedstawicieli romantyzmu:

☐ Jan Sebastian Bach

☐ Joseph Haydn

☐ Franciszek Schubert

☐ Olivier Messiaen

☐ Hektor Berlioz

☐ Ryszard Strauss

☐ Wolfgang Amadeusz Mozart

☐ Franciszek Liszt

Ćwiczenie 3

Wskaż daty graniczne generacji wielkich indywidualności.

☐ 1880-1910

☐ 1830-1850

☐ 1850-1880

☐ 1801-1830

Ćwiczenie 4

Dopasuj nazwiska kompozytorów do poszczególnych grup.

Kształtowanie się zainteresowań
romantycznych

Hektor Berlioz, Fryderyk Chopin,
Robert Schumann

Generacja Tristana

Ludwig van Beethoven, Karol Maria
von Weber, Franciszek Schubert

Właściwi romantycy

Gustaw Mahler, Ryszard Strauss,
Arnold Schoenberg, Aleksander
Scriabin

Generacja wielkich indywidualności

Franciszek Liszt, Ryszard Wagner

Ćwiczenie 5

Zaznacz zdania prawdziwe.

- ☐ Jednym z fenomenów romantyzmu była muzyka programowa.
- ☐ Romantyzm można nazywać epoką kontrastów w muzyce.
- ☐ Romantyzm czerpał ze wzorców wypracowanych przez klasyków wiedeńskich.
- ☐ Ludwig van Beethoven był uczniem najstarszego z klasyków wiedeńskich – Josepha Haydna.
- ☐ Kompozytorzy romantyczni nie inspirowali się folklorem muzycznym.
- ☐ Romantyzm w muzyce kończy się wraz ze śmiercią Ryszarda Wagnera (1883).

Ćwiczenie 6

Twórcy zaliczani do generacji wielkich indywidualności to:

☐ Franciszek Schubert i Franciszek Liszt

☐ Ryszard Wagner i Franciszek Liszt

☐ Ryszard Wagner i Ryszard Strauss

☐ Ryszard Strauss i Arnold Schoenberg

Ćwiczenie 7

Zaznacz, które z poniższych zakresów tematycznych były typowe dla muzyki romantycznej.

☐ mitologia

☐ noc

☐ wrogi człowiekowi świat przyrody

Słownik pojęć

Koncert

gatunek muzyczny, którego istota zasadza się na współgraniu i współzawodniczeniu solisty (grupy solistów) i orkiestry; w dojrzałym baroku przyjął postać trzyczęściową o układzie temp: szybka-wolna-szybka.

Kwartet smyczkowy

oparty na czteroczęściowym cyklu sonatowym gatunek muzyczny przeznaczony do wykonania przez dwoje skrzypiec, altówkę i wiolonczelę.

Opera

sceniczne dzieło wokarno-instrumentalne, w którym muzyka współgra z librettem.

Orientalizm

kierunek w literaturze i sztuce polegający wprowadzeniu do wytworów sztuki elementów kultur egzotycznych.

Programowość

fenomen XIX wieku – muzyka związana z treściami pozamuzycznymi (poezją, malarstwem, dziełem filozoficznym etc.), która poprzez znaczące tytuły bądź dodane programy kieruje uwagę słuchaczy w stronę odpowiednich skojarzeń.

Requiem

msza żałobna.

Sonata

utwór instrumentalny (w przeciwieństwie do wokalne kantaty); w klasycyzmie przyjął budowę czteroczęściową stając się wzorcem cyklu sonatowego (podstawa symfonii, kwartetu smyczkowego, koncertu): cz. I – szybka (forma sonatowa), cz. II – wolna (forma pieśni, wariacje), cz. III – taneczna (menuet, zastąpiony przez Beethovena scherzem), cz. IV – szybka (forma sonatowa, rondo).

Symfonia

orkiestrowy odpowiednik sonaty, jako samodzielny gatunek muzyczny przeznaczony do wykonania przez największy instrumentalny skład wykonawczy wypracowany w klasycyzmie; od czasów IX Symfonii Beethovena powstawać zaczęły także symfonie wokarno-instrumentalne.

Źródło:

encyklopedia.pwn.pl

Biblioteka muzyczna

Franciszek Schubert, „Król olch”, Nagranie z biblioteczki muzycznej AM

2 Fryderyk Chopin, „Nokturn e-moll” op. 72 nr 1, Biblioteczka muzyczna-nagranie AM

3 Źródło: Ludwig van Beethoven, „*Sonata*” op. 27-1 cz. I., wybór online skills, licencja: CC BY 3.0.

4 Źródło: Robert Schumann, „*Carnaval*” op. 9, wybór online skills, cc0. Nagranie z biblioteczki muzycznej AM.